

Poř. č. 1/2017

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů při výkonu působnosti státního zastupitelství podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, k problematice prodloužení doby, po kterou jsou odsouzení uzamykáni v celách nebo ložnicích věznice nad rámec osmihodinové doby ke spánku

Požadavek na zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici, který odůvodňuje prodloužení doby, po kterou jsou odsouzení uzamykáni v celách nebo ložnicích nad rámec osmihodinové doby ke spánku (§ 50 odst. 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů), musí vycházet z vyhodnocení individuálních rizik a bezpečnostní důvody musí být dány u každého jednotlivého odsouzeného.

Z podkladů, které Nejvyšší státní zastupitelství shromáždilo pro vypracování „Vyhodnocení kvality dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává trest odnětí svobody, vazba a zabezpečovací detence se zřetelem na respektování zásad vyjádřených ve zprávě Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT)“ vyplynul rozdílný postup státních zástupců, kteří vykonávají dozor v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Praze, a státních zástupců, kteří vykonávají dozor v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, a to při posuzování případů, v nichž jsou odsouzení podle § 50 odst. 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ŘVTOS“), uzamykáni na celách nebo v ložnicích s přihlédnutím na požadavky zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici nad rámec osmihodinové doby ke spánku.

V rámci úpravy sociálních podmínek se odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody zabezpečuje denně osmihodinová doba ke spánku (§ 16 odst. 5 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZVTOS“). Pokud to podmínky ve věznici umožňují, jsou odsouzení během této osmihodinové doby ke spánku uzamykáni v celách nebo v ložnicích (§ 50 odst. 1 ŘVTOS). Stěžejní pak je, že rozšířená doba uzamykání nad rámec osmihodinové doby ke spánku může být prodloužena ředitelem věznice v odůvodněných případech, a to s přihlédnutím na požadavky zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici (§ 50 odst. 2 ŘVTOS).

Z dozorovaných věznic v obvodu působnosti Vrchního státního zastupitelství v Praze, dle zjištění dozorových státních zástupců, je § 50 odst. 2 ŘVTOS aplikován pouze na oddělení výkonu trestu ve Věznici Plzeň. Státní zástupce při prověřkové činnosti ověřuje, zda jsou dodrženy zákonné podmínky vyjmenované výše, a to ve vztahu ke každému jednotlivému odsouzenému.

Ve věznicích, které spadají do působnosti Krajského státního zastupitelství v Ostravě, není při uzamykání odsouzených řešeno individuální riziko, ale vychází se z typu věznice, do které je odsouzený zařazen, a ze zařazení odsouzeného do určité dostupné skupiny vnitřní diferenciací (dále jen „PSVD“). Trvale jsou uzamykáni odsouzení na celách pro typ věznice s ostrahou na doživotí ve III. PSVD, se zvýšenou ostrahou ve II. a III. PSVD, všichni odsouzení (§ 72a ZVTOS) umístění do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením. Rovněž trvale jsou uzamykáni odsouzení umístění na oddělení výkonu kázeňských trestů a na krizovém oddělení.

Ve Vazební věznici Olomouc jsou trvale uzamykáni odsouzení (tzv. průběžky), kteří jsou zde dočasně přemístěni z jiné věznice. Bezpečnostní důvody uzamykání nad rámec osmihodinové doby ke spánku nejsou sledovány u každého odsouzeného, přičemž dozorový státní zástupce takovou praxi akceptuje jako souladnou s právním předpisem.

Ve Věznici Opava nedochází k uzamykání odsouzených mimo dobu spánku.

Ve Věznici Karviná byl režim odsouzených ve zvýšené ostraze upraven vnitřním řádem, který stanoví dobu uzamykání těchto odsouzených, kteří jsou zařazení do III. PSVD a je pro ně zaveden tzv. celový systém. Tito odsouzení jsou na celách uzamykáni s výjimkou:

- sledování televize v kulturní místnosti v rozsahu jedné hodiny denně, přičemž sledování televize v rámci důležitých kulturních, sportovních a společenských událostí je prodlužováno se souhlasem vedoucího oddělení výkonu trestu (předvolební debaty, televizní seriály, přímé přenosy sportovních utkání, dokumenty),
- vycházky v rozsahu jedné hodiny denně podle § 16 odst. 5 ZVTOS a podle § 20 ŘVTOS,
- účasti na aktivitách, vyplývajících z programu zacházení nebo na jiných dobrovolných aktivitách (např. dramatický kroužek, výuka cizích jazyků, muzikoterapie, společenské hry, výuka práce s počítačem), a to v rozsahu podle stanoveného rozvrhu dne,
- v období letních měsíců s možností účastnit se tzv. sportovních vycházek v rozsahu jedné hodiny denně v sudé týdny.

Úpravou časového rozvrhu dne, včetně stanovení doby uzamykání odsouzených na celách, došlo, podle zjištění státních zástupců, ke snížení počtu vzájemných napadení a ke snížení počtu užití donucovacích prostředků ze strany příslušníků vězeňské služby.

Problematika nadměrného uzamykání na celách je ze strany Krajského státního zastupitelství v Ostravě řešena státním zástupcem v rámci rozhovorů s jednotlivými

vězněnými osobami, které probíhají bez přítomnosti třetí osoby. Z vyjádření odsouzených nebyl zaznamenán žádný negativní poznatek v souvislosti s dobou, po kterou jsou vězněné osoby uzamčeny.

Ze zjištěných poznatků nevyplývá, že by v této věznici byly případy uzamykání odsouzených na celách posuzovány ve vztahu k jednotlivým odsouzeným, přičemž tato praxe je dozorovým státním zástupcem akceptována jako souladná s právním předpisem.

Obdobná praxe je sledována i ve věznicích v působnosti Krajského státního zastupitelství v Brně. Ve Věznici Brno a Věznici Znojmo jsou ve vnitřním řádu uvedena určitá oddělení věznice, resp. cely na těchto odděleních, které jsou uzamčeny nad rámec osmihodinové doby ke spánku. V případě Vazební věznice Brno jsou trvale uzamčeni odsouzení (tzv. průběžky), kteří jsou zde dočasně přemístěni z jiné věznice, v případě Věznice Znojmo je uzamčeno sedm odsouzených v režimu ostraha, kdy návrh, který je podložen převážně bezpečnostním rizikem vnášení a používání nepovolených věcí, podává vedoucí oddělení výkonu trestu a vazby, návrh je projednán bezpečnostní komisí a následně schválen ředitelkou věznice. Rovněž jsou trvale uzamčeni odsouzení umístění na oddělení výkonu kázeňských trestů a na krizových odděleních, a to ve všech věznicích v působnosti Krajského státního zastupitelství v Brně. Dozorový státní zástupce zavedenou praxi věznic též akceptuje jako souladnou s právním předpisem.

Při aplikaci § 50 odst. 2 ŘVTOS je třeba důsledně dbát dodržení podmínky, s níž právní předpis spojuje možnost odsouzeného uzamknout nad rámec osmihodinové doby určené ke spánku. Touto podmínkou je především odůvodněnost s přihlédnutím k požadavkům zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici.

Jelikož uzamčení odsouzeného nad osmihodinovou dobu ke spánku je dalším omezením jeho osobní svobody nad rámec již uloženého trestu, je třeba výše uvedené podmínky posoudit ve vztahu ke každému jednotlivému odsouzenému, jehož se takové omezení týká. Ředitel věznice musí při prodlužování doby uzamykání vycházet z vyhodnocení individuálních rizik a bezpečnostní důvody musí být prokazatelně dány u každého jednotlivého odsouzeného.

Za dodržení § 50 odst. 2 ŘVTOS nelze označit výše zaznamenané postupy věznic, podle nichž jejich vnitřní řád dobu uzamykání odsouzených spojuje se zařazením odsouzených do PSVD. Odůvodněným případem nemůže být situace, kdy ředitel věznice, který schvaluje vnitřní řád, v něm obecně předvídá, že všechny odsouzené, kteří jsou zařazeni do vyšší PSVD je třeba, s ohledem na zachování pořádku a bezpečnosti ve věznici, uzamknout. Jedná se spíše o usnadnění práce dozorců, neboť uzamčené vězně není třeba střežit v takové míře jako vězně, kteří se pohybují mimo prostory cely a ložnice.

Existuje závazek státu zajistit, aby osoby, které se nacházejí v detenci, tj. zcela v jeho moci, nebyly vystaveny podmínkám v rozporu s požadavky čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podle něhož nesmí být nikdo mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva má stát zajistit, aby byl každý vězeň vězněn za podmínek souladných s dodržováním lidské důstojnosti, aby možnosti výkonu

opatření nepodrobilo stěžovatele tísní či těžkostem takové intenzity, která překračuje nezbytnou míru utrpení způsobeného jeho uvězněním, a aby s ohledem na praktické požadavky uvěznění byly vhodným způsobem zajištěny zdraví a blaho vězněné osoby (srov. Kudla proti Polsku, stížnost č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 10. 2000, § 92-94).

Skutečnost, že uzamykání odsouzených podle § 50 odst. 2 ŘVTOS musí vycházet z vyhodnocení individuálních rizik a bezpečnostní důvody musí být prokazatelně dány u každého odsouzeného, přičemž jejich trvání musí být průběžně sledováno, zdůrazňuje rovněž Veřejný ochránce práv v souvislosti s výsledky šetření k ochraně osob omezených na svobodě. Tak např. naposledy ve Zprávě ze systematických návštěv Veřejného ochránce práv ve věznicích 2016 (str. 44-45) se i doporučovalo v interním předpisu Vězeňské služby ČR demonstrativním výčtem stanovit situace, při kterých lze přikročit k rozšíření doby uzamykání na celách, resp. ložnicích, přičemž rozšíření doby uzamykání musí vycházet z vyhodnocení individuálních rizik a bezpečnostní důvody musí být prokazatelně dány u každého odsouzeného.

Nové nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 2/2016, kterým se stanoví zásady pro zpracování a vydání vnitřního řádu věznice pro obviněné, vnitřního řádu pro odsouzené a vnitřního řádu pro osoby ve výkonu zabezpečovací detence (nahradilo nařízení generálního ředitele č. 4/2011), již rozvádí v doporučeném vzoru a osnově vnitřního řádu pro odsouzené v jakých odůvodněných případech může být zejména odsouzeným prodloužena doba uzamykání na celách (čl. 47 Přílohy č. 2 citovaného nařízení generálního ředitele). Opět při souběžném zdůraznění, že o prodloužení doby uzamykání cel rozhoduje ředitel věznice, a to na základě odůvodněného individuálního posouzení a při zohlednění dalších rizik, jakož i přesného vymezení doby uzamčení cel.

Je tedy zjevné, že dozorový státní zástupce při výkonu svých oprávnění ve věznicích by měl zkoumat nejen, zda důvody k prodloužení doby uzamčení odsouzeného jsou dány individuálně, ale rovněž skutečnost, zda tato rizika i nadále trvají. Opatření spočívající v uzamčení odsouzeného nelze používat plošně ani trvale, přičemž pouhé zařazení odsouzeného do vyšší dostupné skupiny vnitřní diferenciacce nemůže být bez dalšího důvodem, který dostačuje k prodloužení doby, po kterou bude odsouzený uzavřen na cele nebo v ložnici. Stejně tak nemůže být důvodem tohoto postupu argumentace o snížení počtu vzájemných napadání odsouzených, snížení počtu použití donucovacích prostředků nebo to, že odsouzení tuto situaci akceptují a nestěžují si.

Toto stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů bylo vydáno podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvyšší státní zástupce:
JUDr. Pavel Zeman v. r.